

УДК 94 (477/86):(084.3):572.9 “XVI / XXI ст.”
ББК 63.3 (4 Укр)+63.5

Андрій КОРОЛЬКО

МЕЖІ ПОКУТТЯ В ІСТОРИКО-КАРТОГРАФІЧНИХ ТА ЕТНОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ XVI – ПОЧАТКУ XXI ст.

У статті розглядаються міркування дослідників щодо окреслення кордонів історико-географічного (історико-етнографічного) регіону (району) Покуття. До уваги взяті іноземні картографічні дослідження XVI–XVIII ст., етнографічно-фольклорні та історико-краєзнавчі розвідки XIX – першої половини XX ст., праці радянських і сучасних українських істориків, етнологів, географів і мовознавців, енциклопедичні видання.

Ключові слова: історико-географічний (історико-етнографічний) регіон (район), Покуття, етнографічне районування, межі, картографія.

На Івано-Франківщині, мабуть, найбільше порівняно з іншими областями збережені регіональні культурно-побутові особливості. Тут є багата матеріальною й духовною культурою історико-географічний (історико-етнографічний) регіон (район) Покуття. Його територія охоплює той етнокультурний простір, де відбувалася кристалізація й становлення індоєвропейських, праслов'янських, слов'янських етнокультурних утворень, що згодом, набувши територіального й етнополітичного значення, трансформувались у назву – український народ. Доречним є вивчення меж Покуття, яке довгий час знаходилося під колоніальним гнітом і тим самим відчувало значний вплив культур різних етносів.

У руслі розгляду цієї проблеми важливим є вирішення питань співвіднесеності регіонів України. Адже в практиці політичного життя, в історико-краєзнавчій роботі, у наукових дослідженнях застосовуються дуже відмінні підходи до поділу України на окремі історико-політичні та етнографічні райони або історико-етнографічні райони. Важко не погодитись з думкою львівського етнологіста Михайла Глушка, який стверджує, що залежно від предмета дослідження й наукових завдань українські етнічні землі дослідники поділяють по-різному: історики – передовсім за адміністративно-територіальними (історико-політичними) принципами, географи – за природно-географічними зонами, мовознавці – за діалектами, етнологи – за етнографічними критеріями¹. Часто буває так, що історико-політичні та історико-етнографічні землі подаються як категорії одного змісту, що не раз значно знижує чіткість наукових і навчальних текстів; трапляється термінологічна невідповідність прийнятого поділу всієї України на етнографічні райони локальним групам населення (є етнографічне Поділля, Покуття, але їм відповідають локальні групи подолян, покутян); у підході до визначення локальних рис традиційної культури населення етнолог (як й історик) повинен використовувати як історико-політичні, так й етнографічні назви районів, але пам'ятати, що вони не є однозначними за змістом, що їх віднесеність до тих чи інших територій може збігатись². Відмінність поглядів стосовно меж історико-географічного (історико-етнографічного) регіону (району) Покуття помічаємо в дослідженнях істориків, картографів, етнологів, фольклористів, географів, мовознавців.

Від найдавніших часів погляд на територію України знаходив своє відображення в існуванні різних субетнопонімів та субетнонімів (так званий племінний літописний поділ України). До найдавніших етнографічних топонімів поряд з Волинню (X ст.), Україною (1187 р.), Поліссям (1275 р.), Сівером, Поділлям (1362, 1396, 1430–1432 рр.) слід віднести і Покуття³.

Варто відзначити, що до XIV ст. назва “Покуття” не зустрічається в жодних літописах, хроніках та інших тогочасних актах. Лише з утворенням молдавсько-польського пограниччя й початку міжусідських конфліктів у кінці XIV–XV ст. появляється спочатку в молдавських грамотах, а потім у польських хроніках назва “Покуття”. Не є винятком, що від цього спірного кута (території від рік Дністер, Прут і Черемош по тогочасному кордону Молдавії та Угорського королівства) і ввійшла ця назва в історію.

Уперше назва Покуття зафіксована в чолобитній грамоті молдавських бояр і господаря Стефана 1395 р.: "... А і также слюбуюм о коломыєю і о снатиных и о покутее оть наш г[с]дрь, стефань, не имаеть ми одно слова речи". 1411 р. польський король Ягелло стверджує грамотою, що за борг, позичений ним ще 1388 р. у молдавського воєводи Петра, "имають они тако долго держа[t]... покутскую землю... докола мы... заплатилимы имъ, тыхъ одну тысячу рублевъ". На початку XV ст. назва "Покуття" зустрічається ще кілька разів у молдавських грамотах, зокрема 1411 р. ("... имаемъ ему дати наш город Снятин и Коломыю и покутскую землю"), 1433 р. ("а покутская земля как издавна слушала о своєю границею из века наша так тягнетъ"), 1455 р. ("... а також коли бы вышло [л] андрен Трушкович или боу [д] каким шикдник покутски до наших земл..."). Зустрічається назва і в хроніці Я.Длугоша (1415–1480)⁴. Пізніше назва "Покуття" та її жителі – "покутяни" згадуються в польських хроніках Я.Длугоша, М.Кромера (Русі Покутянів), М.Бельського (Покутя), М.Стриковського (Покутська Русь) у зв'язку з виступом Мухи⁵.

У статті спробуємо показати палітру міркувань дослідників щодо окреслення кордонів Покуття. До уваги взяті іноземні картографічні дослідження XVI–XVIII ст., етнографічно-фольклорні та історико-краєзнавчі розвідки XIX – першої половини XX ст., праці радянських і сучасних українських істориків, етнологів, географів і мовознавців, енциклопедичні видання.

Наукове зацікавлення вивчення Покуття як історико-географічного регіону сягає пізнього середньовіччя. У другій половині XV ст. у Європі започатковується й набуває розвитку книгодрукування (у тому числі й картодрукування). З'являються численні нові карти – *tabula moderna* (сучасні карти), авторами яких були знані картографи світу Герард Меркатор, Себастьян Мюнстер, Йодок Гондій, Віллем Блау, Вацлав Гродецький, Герард де Йоде, Томаш Маковський, Ісаак Масса, Сигізмунд Герберштейн та ін.

Зображення території України на стародавніх картах відповідало тогочасним уявленням західноєвропейських картографів про наш край. Тож і не дивно, що деякі з карт мають неточності й помилки при відображенні тих чи інших елементів географічної основи.

Серед опрацьованих нами 84 карт Європи й світу XVI – першої половини XVII ст. локалізовано місцезнаходження Покуття та його міст і містечок лише на 20 картах⁶. Як правило, Покуття позначене на картах Польщі, Литви, а також Московії й Трансільванії. Лише в частині цих карт позначений історико-географічний регіон ("Нова карта Польщі та Угорщини" Бернарда Ваповського й Себастьяна Мюнстера (Базель (Швейцарія), 1540 р.); "Новий опис Польщі та Угорщини" Себастьяна Мюнстера (Базель, 1559 р.); карта Угорщини, Польщі, Литви, Русі, Волощини та Болгарії Себастьяна Мюнстера (Базель, 1578 р.); карта "Росії з прилеглими територіями" Герарда Меркатора (Амстердам, 1630 р.); карта Великого князівства Литовського Томаша Маковського й Віллема Янсона Блау (Амстердам, 1643 р.); карта Великого князівства Литовського Томаша Маковського й Генріка Гондія (Амстердам, 1649 р.)⁷.

Традиційно на цих картах позначали два найвідоміші покутські міста Коломию й Снятин, інколи Тисменицю, Гвіздець, Жуків, Устя (зараз село в Снятинському районі Івано-Франківської області). Серед прикарпатських міст частіше зображували Галич, а також Рогатин, Долину, Войнилів, Куропатники, Мартинів. Серед гідронімів найчастіше зображували ріки Прут і Дністер, а також Серет. Часто іноземні картографи помилково визначали локалізацію Снятина: то його включали до складу Молдавії (карта "Польщі, описана в [її] кордонах і місцевостях" Вацлава Гродецького (Антверпен, 1570 р.), Волощини (карта Угорщини, Польщі, Литви, Русі, Волощини та Болгарії Себастьяна Мюнстера (Базель, 1578 р.), на цій мапі Покуття знаходиться значно південніше від Молдавії й Бессарабії) і навіть Поділля (карта Литви Герарда Меркатора (Амстердам, 1628 р.) та біля р. Дністер (карта "Росії з прилеглими територіями" Герарда Меркатора (Амстердам, 1628 р.)⁸. На одній із карт покутське місто Коломия позначене в складі Молдавії й південніше Снятина (карта Росії Гесселя Герітца (Амстердам, 1633 р.)⁹.

У розвитку картографування в нові часи особливе місце займає період від середини XVII ст. до другої половини XVIII ст. Посилилися вимоги до створення точних і докладних карт. У порівнянні з попереднім періодом спостерігаємо відчутний поступ у розвитку картографування.

Початок цього періоду в історії картографування території України пов'язаний з виданням карт французького військового інженера, картографа Гійома Ле Вассера де Боплана. Він

зробив найбільший внесок у розвиток картографування України XVII ст. Здійснюючи власне інструментальне знімання, його карти виконані на високому рівні. Г.Боплан ліквідував спотворення в зображенні України на тогочасних картах: зменшив розтягнення території з півночі на південь, збільшив відстань із заходу на схід.

Із цілої низки карт історико-географічних регіонів України вирізняється мапа Покуття. Автор визначає її частиною українських земель *Ukraine pars, quas Pokutia vulgo dicitur* (частина України, що її по-народному називають Покуттям). Карта охоплює територію від Завалова на півночі до р. Білий Черемош на півдні, від Карпат на заході до Чернівців на сході.

На карті позначені контури краю, який розміщений у басейні правих приток Дністра. На заході його межа проходить уздовж гір Горгани в Українських Карпатах і межує з Трансільванією, потім тягнеться на північ через Калуш і Войнилів, далі руслом Дністра на схід, де межує з Нижньою Молдавією або Валахією. На південному сході межа проходить Чорним Черемошем.

Умовними знаками на карті позначені об'єкти гідрографії, населені пункти, шляхи сполучення. Художніми малюнками зображені гори та лісові масиви в Прикарпатті і в басейні правих приток Дністра, на Буковині, в окремих місцях на лівому березі Дністра. Населені пункти, які зображені на карті, переважно згруповані вздовж річок. Особливо детально показано мережу населених пунктів уздовж Дністра й Пруту. З карти видно, що гірські райони є малозаселеними. Усього на карті Покуття нанесено 453 населені пункти¹⁰.

Після Г.Боплана приблизне визначення меж Покуття подав у 1672 р. Ульріх фон Вердум – секретар французького таємного дипломата абата Польміє, який побував тут і зробив опис його містечок і сіл. Зокрема, він відзначив, що “положене воно (Покуття. – *Авт.*) поміж Дністром і угорськими й семигородськими горами”. На заході до Покуття Вердум відносить містечко Єзупіль (селище Галицького району). Навіть містечко Козова, що на Поділлі (Тернопільщина), він теж вважає покутським¹¹.

На жаль, у наступних голландських, французьких, німецьких та італійських картах не завжди точно окреслені межі Покуття. Для прикладу, на карті французького картографа П'єра Дюваля “Нова й докладна карта Польщі й залежних держав” (Париж, [1666 р.]) Покуття визначено помилково – північно-західніше, там, де знаходяться Стрий, Калуш, Моршин, Жидачів¹². Подібні помилки в окресленні кордонів спостерігаємо на іншій карті П'єра Дюваля й Ніколя Сансона “Північні королівства або зображення земель Польської Корони...” (Париж, 1667 р.). Назва Покуття нанесена західніше від покутських міст Коломия і Снятин, на прикордонні з Трансільванією й віддалено від Молдавії та Поділля. Щоправда, обидва населені пункти помічені на р. Прут. Серед інших прикарпатських міст чітко окреслений Галич¹³.

Користувалася великою популярністю завдяки чіткому графічному зображенню й ошатному оформленню мапа французьких картографів Гійома Сансона й Алексіса Юбера Жейо “Польські землі з поділом на воєводства” (Париж, 1672 р.). Покуття, як південна частина Червоної Русі, розташоване на доволі великій території, охоплює фактично все Прикарпаття. Серед покутських міст зафіксовані: Снятин, Заболотів, Коломия, Тисмениця, Тлумач. А також у кордонах Покуття зображено такі прикарпатські міста й містечка: Галич, Єзупіль, Микуличин, Добротів, Богородчани, Войнилів, Рогатин. Усі міста позначені фортечними мурами¹⁴.

На італійській карті Ніколя Сансона I та Джованні Джакомо де Россі “Коронних польських земель з поділом на головні землі й воєводства...” (Рим, 1678 р.) Покуття позначене південно-східніше в кордонах Львівської землі між Галичем, Калушем і Косовом. Серед покутських міст зображені Снятин, Заболотів, Коломия, Тисмениця, Тлумач, Єзупіль, а також Косів, Добротів, Галич, Войнилів, Калуш, Рогатин. Цікаво, що на карті Покуття межує не тільки з Поділлям, Молдавією й Трансільванією, але й з Австрією¹⁵. Подібною за оформленням є мапа картографа Ніколя Сансона I “Коронних польських земель, що включають Королівство Польщі, князівства й провінції Пруссії, Куявії, Мазовії, Чорної Русі тощо, Князівства Литовського, Волині, Поділля тощо, України тощо” (Париж, 1679 р.). Топографічно окреслене Покуття охоплює також південно-східну частину сучасної Львівщини. Серед покутських міст позначено Снятин, Заболотів, Коломию, Тлумач, Тисменицю, а також Косів, Добротів, Єзупіль, Галич, Рогатин, Войнилів, Калуш. Серед міст Львівщини, які входять до території Покуття,

позначені Стрий і Жидачів. Покуття межує з українськими провінціями Поділлям, Червоною Руссю (Львівське воєводство), Молдавією, Трансільванією й Угорщиною¹⁶.

Таких прикладів розширення території Покуття до меж сучасного Прикарпаття й частини сучасної Львівщини можна помітити й на картах XVIII ст. Таким чином, у документах XVI–XVIII ст. територія Покуття визначалася по-різному. Це свідчить, що, по-перше, Покуття не було адміністративною одиницею, по-друге, край залишався ареною для прикордонних суперечок між Польщею (Річчю Посполитою), Молдавією, Трансільванією, Волощиною. А тому не дивно, що іноземні картографи не завжди компетентно ставилися до окреслення території Покуття.

Починаючи з XIX ст. на науковому рівні були зроблені перші спроби визначити межі Покуття й дати пояснення його назви І.Вагилевичем, А.Бельовським, В.Полем, Л.Вайгелем, А.Татоміром, А.Кіркором та ін.

Іван Вагилевич, визначаючи етнографічну границю Гуцульщини, тим самим відмежував її від Покуття по лінії Надвірна – Делятин – Яблунів – Пістинь – Кути¹⁷.

Торкався вивчення історико-етнографічних меж Покуття чеський письменник та історик Карел Владислав Запп. Дослідник пояснив етимологію слова “Покуття”, зазначивши, що “поляки назву цю виводять з того, що територія ця знаходиться на межі давнього польського королівства й завжди вважалася найвіддаленішим рубежем держави. Також і в наш час цю сторону іронічно називають «кінцем світу»”. Описуючи географічне розташування регіону, автор наголосив: “Ціла та країна, котра належить до коломийської округи, називається Покуттям; в основному охоплює давні польські підстароства: Кутське, Коломийське й Снятинське. Тутешній народ називає Покуттям тільки гірську частину, розташовану в трикутнику між Прутом і Черемошем”¹⁸. Проте дослідник не чітко окреслив межі Покуття, торкаючись при цьому історичних і політичних питань розвитку краю. Іноземні етнографи-мандрівники кінця XVIII – першої половини XIX ст. ідентифікували Покуття як частину Польщі, переважно не уточнюючи, що це етнічні українські землі.

1830–1840 рр. стали періодом поступового нагромадження фольклорного матеріалу із західноукраїнських земель, першими спробами його класифікації, систематизації, наукового осмислення. Це робили переважно польські фольклористи. Водночас їхні публікації мали передусім науково-популярний характер, адже автори часто не паспортизували матеріал, фольклорно-етнографічні відомості подавали узагальнено, схематично, а український фольклор трактували як складник польського. Водночас, вивчаючи свій народ, вони не могли обминути й українців¹⁹. Монографічні дослідження з вивчення Покуття присвятили Л.Вайгель, О.Кольберг²⁰.

Польський дослідник Казімеж Владислав Вуйціцький (1807–1879) Покуттям називав околицю, що знаходиться над річкою Прут, а починається від містечка Делятин у Карпатах і сягає Чернівців на Буковині. Автор розкриває етимологію досліджуваного слова: “Покуття – це вираз український, місцевий, від слова кут (kał), тобто це був кут чи крайня межа регіону з Буковиною, точно названа Покуттям”²¹. Останнім містом Покуття К.Вуйціцький уважав Снятин, яке було “давньою фортецею і головним воєнним пунктом у часі походів на Буковину і Волощину”.

Відомості про Покуття та навколишні землі знаходимо в розвідках польських учених у середині XIX ст. Варто зазначити, що об’єктом їх вивчення не завжди було власне Покуття – про нього йшлося переважно принагідно у вивченні звичаїв, обрядів і фольклору Поділля, Полісся, Гуцульщини, Буковини.

Ґрунтовну працю про цей регіон написав польський історик, архівіст, поет, перекладач Август Бельовський²². “Покуття” Августа Бельовського – це широка картина життя й побуту місцевих жителів, подано етнографічну характеристику гуцулів і бойків, звернено увагу на історію краю, опришківський рух. Ця книга складається із шести тематичних розділів, перший з яких присвячений місцезнаходженню й природно-географічним умовам краю. А.Бельовський зауважує, що “з-поміж земель давньої Польщі Покуття є особливим регіоном, як і сама його специфічна назва. З півночі Дністер відокремлює його від решти земель Речі Посполитої, а з інших сторін заслонюють гори, тому складається враження, що це наче найвіддаленіший куточок, розміщений далеко на півдні. Чорногора прикриває його з південно-східного боку, простягаючись від двох до трьох миль уздовж кордону з Угорщиною, формуючи ніби стіну великої фортеці”. Дослідник визначає територію регіону не тільки за річкою Дністер і пасмом

Чорногірського хребта, але й ріками Прут, Чорний і Білий Черемоші, указуючи, що Білий Черемош відокремлює Покуття від Волощини²³.

В.Поль північною границею Покуття називає р. Дністер, західною – долину річок Товмач і Бистриця Надвірнянська, східною – кордон з Буковиною, а південну межу відсував далеко в Карпати²⁴. Л.Татомир північною границею Покуття, як й інші дослідники, називав р. Дністер, південною – р. Прут, західною – межиріччя Бистриці Надвірнянської та Бистриці Солотвинської й далі горами до Єзуполя. Східної межі він не означив²⁵.

Польський археолог Адам Кіркор наголосив, що конкретні межі Покуття визначити не можна. Це та частина південної Галичини, до якої входять такі повіті: Станіславський, Городенківський, Тлумацький, Снятинський і Коломийський. З півночі Покуття відділене від інших частин Галичини Дністром; з південно-східного боку простягається до Чорногори, що межує з Угорщиною; на сході – до г. Піп Іван; на заході – до Говерли, найвищої вершини: “Покуття також має кордон з однієї сторони з Волощиною, а з другої впирається в глухий кут Угорщини і скелі Семигороду. Карпати разом із Чорногорою, наче вінком, оточують його”²⁶.

Відомий польський фольклорист Оскар Кольберг, опублікувавши чотиритомний збірник “Покуття”, дуже приблизно визначив його територію: від півночі його межею є р. Дністер, а від Станіслава на південний схід простягається розлога низина, відтята від заходу темною стіною Карпат²⁷.

Серед досліджень початку ХХ ст. слід виокремити працю польського етнографа Яна Фальковського. Автор виділив східну межу Покуття – до неї відносить межиріччя Пруту й Черемоша. Проте між Гуцульщиною й Покуття штучно утворює велику перехідну зону підгір'я. Вона не поступається площею Гуцульщині та Покуттю. Західна межа так і не була точно визначена. Беручи за основу розповсюдження жіночих запасок на сході, він відділяв Покуття по лінії Тлумач – Отинія – на схід від Ланчина²⁸.

Польський ономаст С.Грабець, досліджуючи топонімію Гуцульщини, дійшов висновку, що границя між Гуцульщиною й Покуттям проходить уздовж долини р. Бистриця Надвірнянська до сіл Битків і Пнів, на півночі вона не доходить Надвірної; звідси йде на південний схід до Делятина, залишаючи поза гуцульською діалектною територією села Лоеву й Добротів і включаючи Делятин і Заріччя; далі межа проходить через села Чорний Потік, Білі й Чорні Ослави, Лючки, Баню-Березів, Верхній Березів, Нижній Березів, Лючу; звідси вона повертає на схід, захоплюючи Пістинь, а потім Хімчин і Рожнів. Автор зазначив, що у зв'язку з недостатнім вивченням гуцульського діалекту вказана вище межа може бути дещо неточною й зазнавати змін²⁹. Український дослідник Д.Бучко погоджується з окресленням гуцульсько-покутської границі, визначеної С.Грабцем³⁰.

На основі покутсько-буковинського діалекту визначив етнографічну зону Покуття радянський дослідник Б.Кобилянський. До складу Покуття автор включив такі райони Івано-Франківської області (за довідником адміністративно-територіального поділу УРСР 1947 р.): Отинянський, Коршівський, Коломийський (північно-східна частина), Заболотівський, Снятинський, Гвіздецький, Чернелицький, Обертинський, Тлумацький і Тисменицький³¹. Д.Бучко слушно зауважує, що не названий Городенківський район, територія якого знаходиться всередині перерахованих вище. Із цього переліку випливає, що Б.Кобилянський не включив до складу Покуття ряд населених пунктів інших районів (Станіславського, Лисецького, Богородчанського, Надвірнянського, Ланчинського й Печеніжинського), які І.Вагилевич, Я.Головацький, С.Грабець та інші вважали покутськими³². М.Паньків, інтерпретуючи межі Покуття, запропоновані Б.Кобилянським, за сучасним адміністративним поділом визначає територію Снятинського, Городенківського, Тлумацького, північно-східну частину Тисменицького, більшу частину Коломийського (без південної частини) районів. Крім того, покутський говір поширений у колишніх буковинських районах: Новоселицькому, Чернівецькому, Садгірському, Вашківському, Сторожинецькому, Кіцманському і Заставнівському³³.

На основі вивчення народної архітектури Івано-Франківської області І.Р.Могитич подає карту “Зонування народного будівництва Івано-Франківської області”. На сучасній території є 4 зони будівництва Гуцульщини, Бойківщини, Опілля й Покуття. Межі покутських забудов проходять на півночі вздовж правого берега Дністра, на заході й півдні через населені пункти

Нижнів – Братківці – Палагичі – Тлумач – Старі й Нові Кривотули – Отинію – Струпків – Раківчик – Верхній і Нижній Вербіж – Дебеславці – Джурів і даліше границею з Чернівецькою областю до Устя Черемоша. На заході вони переходять на територію Чернівецької області³⁴. Якщо взяти до уваги зауваження Б.Кобилянського та І.Могитича про ідентичність матеріальної й духовної культури Покуття та західної частини Чернівецької області, то можна припустити, що цей регіон входить у Буковину (Заставницький і Кіцманський райони)³⁵.

Етнографічні межі Покуття досить близькі до географічних, про що свідчать праці та фізико-географічні карти М.Койнова, В.Онїкєнка, Я.Жупанського³⁶. Так, М.Койнов, подаючи схематичну карту фізико-географічних районів і типів місцевості Івано-Франківської області, визначив фізико-географічні межі Покутського лісостепу, а в текстовому матеріалі дав йому характеристику. До Покутського лісостепу він відніс Правобережне Придністров'я, Західне Покуття, Східне Покуття. Його межі: Тлумач – Отинія – Коломия. Боковими границями є ріки Дністер і Прут. Покутський лісостеп лежить між долинами Пруту й Дністра в межах східної частини Станіславської області. На Заході Покуття обмежене Станіславською улоговиною. Даючи стислу характеристику Івано-Франківщини, він також характеризує Покуття: “Рівнинні частини області – Покуття... належать до районів із давньою рільничою культурою. Там, де раніш знаходились ліси і степи, тепер розкинулись поля, сади і городи”³⁷.

Д.Бучко зауважує, що географічне визначення меж Покуття не збігається з лінгвоетнографічним. З фізико-географічного погляду Покуття – це горбисто-хвиляста височина, що локалізується в дністровсько-покутському межиріччі на території Івано-Франківської та Чернівецької областей. У минулому це лісостеп, тепер близько 72% цієї території займають культурні ландшафти³⁸.

Визначення меж Покуття запропоноване в енциклопедичних довідниках, але не завжди вони повністю окреслюють місце розташування регіону. Так, за Радянською енциклопедією історії України, Покуття – це історико-географічна область України, яка займає східну частину Івано-Франківської області³⁹. Більш детально, хоча теж не цілком точно, означення території Покуття подано в Українській Радянській Енциклопедії: “Покуття – східна частина сучасної Івано-Франківської області УРСР, що включає територію Богородчанського, Городенківського, Коломийського та Косівського районів”⁴⁰. Д.Бучко уточнює, що перелік районів на період найбільшого їх укрупнення: на території Івано-Франківської області, згідно з Указом Президії Верховної Ради УРСР від 30 грудня 1962 р., було утворено шість сільських і один промисловий район (у 1946 р. – 36 районів, а тепер – 12)⁴¹. До складу Покуття помилково зарахований і Косівський район, населені пункти якого завжди належали до Гуцульщини. У другому виданні УРЕ подано більш загальне визначення території Покуття: воно займає рівнинну частину між Дністром, Черемошем і Карпатами⁴². Зустрічається й суто географічне визначення регіону: “Покуття – це південно-західна частина Подільської височини”⁴³.

Упорядники “Енциклопедії українознавства” Покуття називають географічно-історичним краєм, розташованим між Передкарпаттям на півдні (межа р. Прут) і Поділлям (межа р. Дністер) на півночі (тому й визначають Покуття Пруто-Дністровським межиріччям), Станіславською улоговиною на заході й Кіцманським зниженням та р. Совиця на сході. Населення, яке вживає покутську говірку, займає також сусідню частину Передкарпаття, а деколи й сьогодні краєм називають усю південно-східну частину Галичини – колишній кут між Угорщиною на південному заході й Молдавією на сході. Інколи під цією назвою розуміють навіть і сусідню частину Буковини⁴⁴. Автори енциклопедії також звернули увагу на визначення слова “покутяни” – територіальна назва людності Покуття. Покутяни антропологічним типом наближаються до гуцулів і частково до населення Поділля⁴⁵. Покутсько-буковинська або покутська говірка розповсюджена між Дністром, Бистрицею Надвірнянською й Серетом, споріднені з гуцульськими й наддністрянськими говірками, менше з подільськими⁴⁶.

Далеко не точними є визначення цієї території і в польських енциклопедіях. Так, в енциклопедії С.Оргельбранда Покуттям називається Коломийський повіт між Карпатськими горами й Дністром⁴⁷; в іншій енциклопедії подано: “Покуття – це історична частина Русі, що займає територію над верхнім Прутом і Черемошем, на пограниччі давніх Львівської і Галицької земель”⁴⁸.

Користуючись матеріалами Августа Бельовського⁴⁹, детально подає кордони Покуття польський “Словник географічний”. Автор замітки вказує, що це висунута найвіддаленіша південно-східна земля давньої Польщі. З північної сторони у вигляді корита відокремлена від інших земель р. Дністер, а з інших сторін заслонена горами, становить найдавший кут Речі Посполитої. З південно-східного боку Покуття межує з Чорногірським хребтом, який тягнеться 2–3 милі повз угорського кордону й становить своєрідний мур великої твердині⁵⁰.

1987 р. редактор особливо популярного в ті часи львівського часопису “Жовтень” (сьогоднішня назва “Дзвін”) Роман Федорів надрукував історико-етнографічний нарис “Покуття” Михайла Паньківа, де визначені межі регіону, його культурно-етнографічні особливості, походження назви “Покуття”⁵¹. Автор, зіставивши територію розповсюдження покутських говірок (за Б.Кобилянським), зони поширення покутських забудов (за І.Могитичем) та покутського одягу (за О.Кольбергом, Я.Фальковським), зауважує, що їх “межі... в основному співпадають у західному і північному напрямках”. Стосовно східної границі Покуття автор конкретно не визначився, вказуючи, що її треба шукати в південній частині Чернівецької області⁵².

Як “історико-географічну територію” України, а не історико-етнографічний (етнографічний) район розглядає Покуття український лінгвіст Дмитро Бучко. Він окреслює межі району, спираючись на дані мовознавства (праці С.Грабця, Б.Кобилянського, С.Бевзенка), етнографії (дослідження І.Вагилевича, Я.Головацького, А.Бельовського, О.Кольберга), історії (спостереження Г.Боплана, У. фон Вердума) і навіть археології (дослідження А.Кіркора), а також на власні спостереження й матеріали експедиційних досліджень. На його думку, “північною границею регіону є р. Дністер; північно-західна границя проходить уздовж річок Бистриця та Бистриця Солотвинська до смт Солотвин, а потім повертає на південний схід через населені пункти Бабче, Молодилів, Пнів, Надвірну, Лоеву, Добротів, Чорний Потік, залишаючи справа (на Гуцульщині) Ділятин, Заріччя, Ослави (Чорні та Білі), а далі проходить через Великий і Малий Ключів, Княждвір (тепер Верхнє і Нижнє), Трач, Рожнів, Новоселицю до р. Черемош, утворюючи південно-західну та південну межі; на південному сході та сході залишається Чернівецька область”⁵³. Отже, автор включив до складу Покуття всі населені пункти таких сучасних районів Івано-Франківської області, як Городенківський, Коломийський, Снятинський, Тисменицький, Тлумацький, більшість поселень Богородчанського й Надвірнянського, а також окремі поселення Галицького й Косівського районів.

У період незалежності активізувались етнологічні дослідження з історико-етнографічного районування України. У більшості підручників з етнології розглядають межі Покуття. Автори колективного посібника “Культура і побут населення України” доволі схематично подали контури історико-етнографічного району: рівнинна частина Івано-Франківської області між Дністром, Прутом і Карпатами (у джерелах XVII–XVIII ст. – це південно-східний “кут” Галичини)⁵⁴. Галина Лозко подібно окреслює контури етнографічного району, указуючи що це рівнинна частина Івано-Франківщини між Дністром і Прутом. До речі, дослідниця вважає, що назва Покуття походить від назви селища міського типу Кути Косівського району⁵⁵. Автори підручника “Українське народознавство” С.Павлюк, Г.Горинь, Р.Кирчів детальніше описують кордони Покуття, називаючи його одним з історико-географічних районів України, – це територія південно-східної частини теперішньої Івано-Франківської області. З півночі її межа проходить по Дністру, на північному заході вона доходить до річок Бистриця (Бистриця Надвірнянська. – А.К.) і Бистриця Солотвинська, на південному заході межує з етнографічною Гуцульщиною, на південному сході – з Буковиною⁵⁶.

Оригінальної позиції дотримуються київські дослідники, автори підручника “Українська етнологія” (за загальною редакцією В.Борисенко). Визначаючи Покуття історико-етнографічним регіоном і локалізуючи його на території південно-східної частини теперішньої Івано-Франківської області, північною межею вважають річку Дністер, південно-східною – границю з Буковиною. Певні розбіжності стосуються лише південної й західної меж. З урахуванням даних мовознавства й етнографії, автори схиляються до думки, що це рівнинна територія правобережжя середнього Придністров’я до річок Бистриця й Бистриця Солотвинська на північному заході та суміжна з етнографічною Гуцульщиною на південному заході. Це сучасні Городенківський, Коломийський, Снятинський, Тлумацький, північно-східна смуга Богородчанського,

Надвірнянського, Косівського районів, Івано-Франківської області. Охоплює східну рівнинну частину Івано-Франківської області між Дністром, Прутом, Черемошем і Карпатами⁵⁷. Борис Савчук Покуття включив до Західного надрегіону, що є крайньою частиною Східних Карпат та найменшим історико-етнографічним регіоном України. Згідно із сучасним адміністративним поділом, до його території належать сім районів Івано-Франківської області, верхів'я Дністра та Попруття. Щоправда, автор не подає назви районів⁵⁸.

Ярослав Ісаєвич у “Довіднику з історії України” доволі лаконічно окреслив кордони Покуття – це історико-географічна область України, східна частина сучасної Івано-Франківської області. У джерелах XVII–XVIII ст. Покуття називали південно-західним “кутом” (звідки й походить назва) Галичини між річками Дністер, Черемош та Карпатами, включаючи Гуцульщину, а з XIX ст. – лише рівнинну частину цієї території⁵⁹. Подібні міркування висловив Ф.Заставний, який визначив, що Покуття – це невелика територія південно-східної частини Івано-Франківської області (на межі з Чернівецькою). Розташована між Дністром на південному сході та Черемошем на південному сході й утворює історико-географічну область площею 3 000 кв. км, яку в джерелах XVII–XVIII ст. називали Кут Галичини, а також Пруто-Дністровським міжріччям. Автор стверджує, що до Покуття входила також прилегла частина Карпат, включаючи Гуцульщину, пізніше (з XIX ст.) – лише передгірська частина⁶⁰.

Архип Данилюк, здійснивши етнологічну експедицію на Покуття, залишив ураження про свою поїздку. Дослідник торкнувся визначення території цієї історико-етнографічної області. Межі Покуття протягом віків визначалися по-різному. У XVII–XVIII ст. більшість дослідників “розміщували” його між Дністром, Черемошем і Карпатськими горами. Із середини XIX ст., у зв'язку з докладнішим вивченням Гуцульщини, Покуттям називали лише рівнинну частину даної території. Автор сучасні кордони цієї етнографічної зони окреслює чітко: до неї входять Тлумацький, Городенківський, Снятинський, Коломийський та північно-східні частини Надвірнянського й Косівського районів Івано-Франківської області⁶¹. У новітній публікації А.Данилюк дещо коригує межі Покуття. У XVIII–XIX ст. сюди відносили територію від Дністра до Карпат, у тому числі Гуцульщину. У другій половині XIX ст. почалось інтенсивніше дослідження Гуцульщини, у результаті якого вчені відзначили, що Покуття – це окрема історико-етнографічна територія. Нині Покуттям вважають південно-східну частину Івано-Франківської області – Тлумацький, Городенківський, Івано-Франківський (автор, мабуть, мав на увазі Тисменицький район. – А.К.), Коломийський, Снятинський райони та північно-східні райони Косівського, Надвірнянського й Богородчанського районів⁶².

Зіновій Сав'юк окреслює умовну межу між Гуцульщиною й Покуттям, яка проходить попри Вишницю, Кути, Косів аж по Делятин, перетинаючи далі обидві Бистриці – Надвірнянську й Солотвинську. Краєзнавець звужує територію сучасного Покуття: охоплює майже всю Коломийщину й частину Городенківського району по Дністру й відділяється від Буковини межею між Івано-Франківською й Чернівецькою областями. Снятинщина займає центральну частину історико-етнографічного регіону⁶³.

У ході підготовки й проведення Другого Міжнародного фольклорного фестивалю етнографічних регіонів України “Родослав” (21–22 вересня 2002 р.) було надруковано “Довідник учасника фестивалю”, у якому подано коротку характеристику етнографічних регіонів (районів) України. На відміну від Гуцульщини, Бойківщини й Опілля, які в довіднику детально окреслені з указівками районів областей західноукраїнського регіону, узагальнено визначені кордони Покуття – указано лише, що це межиріччя Дністра й Пруту, на заході Станіславська низовина, на сході – Чернівецька область. Цікаво, що упорядники не включили до Покуття Коломию, яку віднесли до нівельованої зони⁶⁴.

Роман Кирчів провів фольклорне районування регіонів України, знайшовши місце й Покуттю. Автор відзначає, що коли мова йде про визначення фольклорних регіонів України, то реальною основою може бути наявний досвід етнографічного й діалектно-говіркового районування з урахуванням історичних, суспільно-політичних, природно-географічних чинників. Фольклорний район Покуття територіально покривається з етнографічним Покуттям без його буковинської частини. Р.Кирчів за основу бере працю Оскара Кольберга “Покуття”, у якому регіон окреслюється з півдня гуцульським передгір'ям, на південному сході – Прутом, з півночі

– Дністром, на заході – Бистрицею і є перехідною зоною між бойківським Прикарпаттям та Опіллям. На захід від Покуття простягається смуга Передкарпатського Подністров'я⁶⁵.

Протягом 1990-х рр. Михайло Паньків продовжив досліджувати етнокультурні й господарські процеси на Покутті, розглядаючи його як історико-етнографічний регіон, який розміщений у межиріччі Дністра й Пруту. На сході воно межує з Буковиною (Заставницький і Кіцманський райони), на заході – обмежене Станіславською низовиною. За сучасним адміністративним поділом до Покуття належать території Снятинського, Городенківського, Тлумацького, північна частина Тисменицького, більшість Коломийського (без південної частини) районів. Розмовляють покутяни покутсько-буковинським діалектом (говором), який розповсюджений у міжріччях Дністра й Пруту, Бистриці Надвірнянської й Серету⁶⁶. Цікаво, що такий підхід у визначенні меж Покуття став основою в написанні колективної монографії “Покуття. Історико-етнографічний нарис”⁶⁷.

Автор в окремій публікації звернув увагу на проблему перехідних зон в етнографічному територіальному районуванні Івано-Франківщини. Дослідник послуговується думкою етнологів А.Пономарьова, який пов'язує територіальну невизначеність регіонів з формуванням дедалі меншої чіткості культурно-побутових ознак і тим, що цією проблемою, крім етнологів, почали займатись економісти, демографи, історики, антропологи й навіть письменники⁶⁸. Автор указує, що в межах Івано-Франківщини, територія якої становить 13,9 тис. кв. км із населенням 1 млн 409,8 тис. осіб, територія Покуття становить 3 042 кв. км, населення – 292,2 тис. осіб. Натомість на перехідні зони припадає 3 300 кв. км із населенням 330,3 тис. осіб. Тобто населення перехідних зон наближається до кількості одного історико-етнографічного регіону⁶⁹.

З етнографічного боку дослідник окреслює перехідну зону між Покуттям і Гуцульщиною. Підтвердженням цьому є зміна забудови сіл на шосейній трасі між Снятином і Кутами, де можна побачити перехід покутської садибної архітектури до гуцульської. Аналогічна перехідна забудова спостерігалася від Джурова, Тростянця (села Снятинського району), Хімчина (Косівський район) у бік Косова. Визначення меж перехідної зони між Покуттям і Гуцульщиною автор коригує залежно від особливостей розвитку матеріальної культури: народної архітектури, елементів одягу, розвитку землеробства й домашнього тваринництва й навіть наявності лісів (у міру їх збільшення житлові будівлі наближаються до гуцульських).

У духовній культурі, з одного боку, спостерігається звуження перехідної зони, з іншого боку, – домінування елементів одного з регіонів на всій перехідній території. Як приклад, автор наводить календарні обряди. Гуцульські вірування й ворожіння, прийоми лікування ввійшли в села перехідної зони й навіть окремі з них розповсюдились на Покуття⁷⁰.

Автор визначає північну й східну частину Покуття, яка проходить по р. Ворона й межує з покутськими Тлумацьким і Коломийським районами⁷¹.

Іван Могитич здійснив порівняльний аналіз архітектурно-етнографічних особливостей народного будівництва Гуцульщини, Бойківщини, Покуття й Опілля. Івано-Франківська область лежить у двох фізико-географічних зонах: лісостеповій зоні та зоні Українських Карпат. В адміністративних межах Івано-Франківської області лісостепова зона розташована у двох фізико-географічних областях: лісо-луко-степове Опілля й Покутський лісостеп (інша назва – Пруто-Дністровська лісостепова область), а Українські Карпати – у двох фізико-географічних підпровінціях: Прикарпаття (інша назва – Передкарпаття) та північно-східні схили Українських Карпат. На думку автора, Покутський лісостеп розташований між долинами Пруту й Дністра в межах східної частини Івано-Франківської області як складова частина Пруто-Дністровської лісостепоної області, ще тягнеться в цьому межиріччі через Чернівецьку область на південь. Північна межа йде Дністром до гирла річки Тлумач, на заході межує з Бистрицько-Тлумацьким Опіллям приблизно до села Кривотули, далі – правим берегом р. Ворона майже до містечка Отинія й приблизно через населені пункти Голосків, Лісна Слобідка, Мала Кам'янка, північніше Коломиї до Пруту. У Покутському лісостепу виділяють три ландшафтні райони: Правобережне Придністров'я, Західне та Східне Покуття. Дослідник узагальнює: у межах Івано-Франківської області в Покутський лісостеп входять цілковито Снятинський і практично весь Городенківський райони (за винятком лівобережжя в меандрі Дністра), майже половина Коломийського району (за винятком межиріччя Пруту й Пістиньки, а також

сіл Товмачик та деяких інших), більша частина Глумацького району⁷². Слід додати, що автор подав карту археологічних культур першої половини першого тисячоліття н. е., на якій Покутський лісостеп також позначений на території сьогоднішньої північно-східної частини Чернівецької області й Молдови⁷³.

Таким чином, Покуття належить до найдавніших в Україні історико-географічних (історико-етнографічних) регіонів (районів). По-перше, інтерес до його вивчення сягає пізнього середньовіччя й Нового часу. Покуття зображувалося на мапах іноземних картографів XVI–XVIII ст. Упорядниками карт регіон розглядався як південний прикордонний форпост Польщі, видовжений у вигляді кута, що межував з Молдавією, Трансільванією, Волощиною. При оформленні карт територія краю подекуди сягала майже всієї сучасної Івано-Франківщини й південної частини Львівщини. Покуття не було на той час адміністративно-політичною одиницею Польської корони (в уявленні іноземних картографів входило до складу Руського воєводства, Червоної Русі), тож і не дивно, що деякі з карт мають неточності та помилки при відображенні тих чи інших елементів географічної основи. По-друге, починаючи з XIX ст. на науковому рівні були зроблені перші спроби визначити межі Покуття. Здійснюючи аналіз господарського укладу місцевих жителів, українські й польські етнографи, краєзнавці й фольклористи поступово звужували територію Покуття: у східній частині до межиріччя річок Прут і Черемош; північною межею, як правило, визначали межею річку Дністер; південна (південно-східна) межа розглядалась як Черногірський хребет або перехідна передгірська зона Карпат; західна частина визначалась межиріччям Бистриці Надвірнянської й Бистриці Солотвинської або взагалі не розглядалась. По-третє, у радянський час і в період незалежності з'явилася низка праць етнологів, істориків, фольклористів, географів і мовознавців, які по-різному трактують контури Покуття: від доволі спрощених підходів (це межиріччя Дністра й Пруту, на заході – Станіславська низовина, на сході – Чернівецька область), до більш ускладнених (підхід Д.Бучка). Фокусується увага на кордонах Покуття як етнографічного району в посібниках з етнології, щоправда, авторами межі по-різному окреслюються. Фольклорний район Покуття територіально покривається з етнографічним Покуттям без його буковинської частини. Проводячи фізико-географічний аналіз регіону (Пруто-Дністровська лісостепова область), дослідники зменшують його територію на Івано-Франківщині, проте Покутський лісостеп простягається в бік сьогоднішньої північно-східної частини Чернівецької області й Молдови. Покутський говір (діалект) дістав поширення не тільки в Снятинському, Городенківському, Глумацькому, північно-східній частині Тисменицького, більшої частини Коломийського (без південної частини) районів Івано-Франківської області, але й у кількох суміжних до Прикарпаття районах Чернівецької області. У наукових дослідженнях розглядається проблема перехідних зон в етнографічному територіальному районуванні Івано-Франківщини, де важливе місце займає Покуття, що межує з Гуцульщиною й Опіллям. По-четверте, в енциклопедичних виданнях спрощено й не завжди повно окреслюють кордони регіону, як правило, називаючи історико-географічною областю, географічно-історичним краєм. Для такого характеру публікацій давно назріла потреба подати більш детальне визначення меж Покуття.

1. Глушко М. Історико-етнографічне районування Галичини: сучасний стан / Михайло Глушко // Карпати : людина, етнос, цивілізація. – 2009. – № 1. – С. 8–18; Глушко М. Етнографічне районування України : стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини XX – початку XXI ст.) / Михайло Глушко // Вісник Львівського університету. Серія історична / за ред. Олексія Вінниченка. – Львів : ЛНУ ім. Ів. Франка, 2009. – Вип. 44. – С. 179–215.
2. Макарчук С. Історико-політичне та етнографічне районування України: питання співвіднесеності / Степан Макарчук // Народознавчі зошити. – Зошит 3 (39). – 2001. – Травень–червень. – С. 388–394.
3. Там само. – С. 388, 391.
4. Паньків М. Покуття / Михайло Паньків // Жовтень. – 1987. – № 2. – С. 100.
5. Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття з найдавніших часів до кінця XV століття. Т. 1 / Володимир Грабовецький. – Івано-Франківськ, 1992. – С. 119–120.
6. Вавричин М. Україна на стародавніх картах. Кінець XV – перша половина XVII ст. / М. Вавричин, Я. Дашкевич, У. Кришталович. – К. : Картографія, 2004. – 208 с.
7. Там само. – С. 28–29, 42–43, 50–51, 144–145, 184–185, 198–199.

8. Там само. – С. 44–47, 50–51, 122–123, 126–127.
9. Там само. – С. 152–153.
10. Вавричин М. Україна на стародавніх картах : Середина XVII – друга половина XVIII ст. / М. Вавричин, Я. Дашкевич, У. Кришталович. – К. : Картографія, 2009. – С. 44–45.
11. Покуття : Історико-етнографічний нарис. – Львів : Манускрипт – Львів, 2010. – С. 10.
12. Вавричин М. Україна на стародавніх картах : Середина XVII – друга половина XVIII ст. / М. Вавричин, Я. Дашкевич, У. Кришталович. – К. : Картографія, 2009. – С. 56–57.
13. Там само. – С. 58–59.
14. Там само. – С. 60–61.
15. Там само. – С. 66–69.
16. Там само. – С. 70–71.
17. Wahilewič D. J. Huculowé, obywatelé východnjho pohořu Karpatskégo / D. J. Wahilewič // Časopis Českego museum. – 1838. – Sw. 4. – S. 485–486; Дем'ян Г. Іван Вагилевич – історик і народознавець / Григорій Дем'ян. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 107–108.
18. Dawne Pokucie i Huculsczyzna w opisach cudzoziemskich podróżników. Wybór tekstów z lat 1795–1939 / Do druku przygotowali oraz przypisami opatrzyli J. Gudowski, A. Ruszczak, K. Tur-Marciszuk, W. Witkowski. – Warszawa : DIALOG, 2001. – 252 s.
19. Збір І. Фольклор Покуття у розвідках чужоземних дослідників кінця XVII–XIX ст. / Ірина Збір // Мандрівець. – 2008. – № 6. – С. 48–57.
20. Kolberg O. Pokucie. Cz. 1. / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 29. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1962. – 360 s.; Kolberg O. Pokucie. Cz. 2. / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 30. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1963. – 300 s.; Kolberg O. Pokucie. Cz. 3. / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 31. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1963. – 344 s.; Kolberg O. Pokucie. Cz. 4. / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 32. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1963. – 328 s.; Wajgiel L. Rys miasta Kołomyi. – Kołomya, 1877. – 114 s.
21. Wójcicki K. Stare gawędy i obrazy / K. Wójcicki. – Warszawa : Nakładem G. Sennewalda Księgarza, 1840. – S. 358. – T. 1. – 324 s.; T. 2. – 324 s.; T. 3. – 332 s.; T. 4. – 350 s.
22. Bielowski A. Pokucie / August Bielowski // Czas. Dodatek miesięczny. – Kraków, 1857. – S. 653–734; Королько А. “Покуття” Августа Бельовського – важлива пам'ятка з вивчення історико-етнографічного регіону / Андрій Королько // “Туцьщина у гомоні віків” : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Тріада плюс, 2011. – С. 41–60.
23. Op. cit. – S. 653, 656.
24. Pol W. Rzut oka na północne stoki Karpat / W. Pol. – Kraków, 1851. – S. 131.
25. Tatomir L. Geoografia Galicyi na podstawie prac monograficznych i urzędowych źródeł / L. Tatomir. – Lwów, 1878. – С. 51.
26. Кіркор А. Г. Покуття з археологічного погляду (1874 р.) : Дослідження / Адам Гонорі Кіркор. – Коломия : Вік, 2009. – С. 8–9.
27. Kolberg O. Pokucie. Cz. 1 / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 29. – Wrocław ; Poznań : PTL, 1962. – S. 5.
28. Паньків М. Покуття / Михайло Паньків // Жовтень. – 1987. – № 2. – С. 101.
29. Hrabec S. Nazwy geograficzne Huculsczyzny / S. Hrabec. – Kraków, 1950. – S. 8–9.
30. Бучко Д. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів : Світ, 1990. – С. 5.
31. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова / Б. В. Кобилянський. – К., 1960. – С. 118–119.
32. Бучко Д. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів : Світ, 1990. – С. 5–6.
33. Паньків М. Покуття / Михайло Паньків // Жовтень. – 1987. – № 2. – С. 101.
34. Там само.
35. Покуття : Історико-етнографічний нарис. – Львів : Манускрипт – Львів, 2010. – С. 10.
36. Койнов М. М. Природа Станіславської області / М. М. Койнов. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1960. – 102 с.; Онікієнко В. В. Природа і господарство Станіславської області УРСР / В. В. Онікієнко, Я. І. Жупанський. – Чернівці, 1960. – 184 с.
37. Койнов М. М. Природа Станіславської області / М. М. Койнов. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1960. – 102 с.
38. Онікієнко В. В. Природа і господарство Станіславської області УРСР / В. В. Онікієнко, Я. І. Жупанський. – Чернівці, 1960. – С. 8; Бучко Д. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів : Світ, 1990. – С. 6.
39. Радянська енциклопедія історії України : у 4 т. / відпов. ред. А. Скаба. – 1969–1972. – Т. III. – С. 404.
40. Українська Радянська Енциклопедія [Текст] : у 18 т. / ред. М. П. Бажан, О. І. Білецький, І. К. Білодід [та ін.]. – К. : Українська Радянська Енциклопедія, 1959–1965. – Т. 11. – С. 312.
41. Бучко Д. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів : Світ, 1990. – С. 6.
42. Українська Радянська Енциклопедія. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1982. – Т. 8. – С. 463.

43. Большая Советская Энциклопедия / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1975. – Т. 20. – С. 171.
44. В. К. Покуття / В. К. // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 6. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя, 1970. – С. 2153–2155.
45. [Б. а.] Покутяни / [Б. а.] // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 6. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя, 1970. – С. 2155–2156.
46. Горбач О. Покутсько-буковинські або покутські говірки / О. Горбач // Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Т. 6. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде життя, 1970. – С. 2153.
47. Orgelbrand S. Encyklopedia powszechna / S. Orgelbrand. – Warszawa, 1884. – Т. 5. – С. 104.
48. Wielka encyclopedia powszechna. – Warszawa, 1966. – Т. 8. – С. 810.
49. Bielowski A. Pokucie / August Bielowski // Czas. Dodatek miesięczny. – Kraków, 1857. – С. 653–734.
50. В. R. Pokucie / В. R. // Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : Nakładem Władysława Walewskiego, druk “Wieku” Nowy-Świat, 1887. – № 61. – С. 550.
51. Паньків М. Покуття / Михайло Паньків // Жовтень. – 1987. – № 2. – С. 100–104.
52. Там само. – С. 101–102.
53. Бучко Д. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів : Світ, 1990. – С. 6–7.
54. Культура і побут населення України : навч. посіб. / В. І. Наулко, Л. Ф. Артюх, В. Ф. Горленко [та ін.]. – К. : Либідь, 1991. – С. 23.
55. Лозко Г. С. Українське народознавство / Галина Лозко. – 3-тє вид. – Х. : Див, 2005. – С. 105.
56. Українське народознавство : навч. посіб. / за ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. – Львів : Фенікс, 1994. – С. 64–65.
57. Українська етнологія : навч. посіб. / за ред. В. Борисенко. – К. : Либідь, 2007. – С. 55.
58. Савчук Б. Українська етнологія / Борис Савчук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2004. – С. 528.
59. Ісаєвич Я. Покуття / Я. Ісаєвич // Довідник з історії України (А-Я) / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – С. 589.
60. Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі / Ф. Д. Заставний. – Львів : Світ, 1992. – С. 162.
61. У краю, що Покуттям зветься // Данилюк А. Шляхами віків : Етнографічний нарис / Архип Данилюк. – Львів : Світ, 2003. – С. 112.
62. Данилюк А. Давня архітектура українського села : етнографічний нарис / Архип Данилюк. – К. : Техніка, 2008. – С. 57.
63. Сав'юк З. Покуття краєм рідним зветься / Зіновій Сав'юк // Покуття : Історико-краєзнавчий та літературно-мистецький альманах. – Снятин : ПрутПринт, 1996. – Ч. 1 (2). – С. 34–41.
64. Довідник учасника фестивалю [другого Міжнар. фольк. фест. етногр. регіонів України “Родослав”, м. Івано-Франківськ 21–22 верес.]. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2002. – С. 11, 15; Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект : монографія / В. В. Грещук, В. І. Кононенко, М. П. Лесюк [та ін.]. – К. ; Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2006. – С. 23.
65. Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України : нариси й статті / Роман Кирчів. – Львів : [б. в.], 2002. – С. 24, 26–27.
66. Паньків М. Хто ми такі? / Михайло Паньків // Галичина. – 1993. – 25 трав. – С. 6; Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект : монографія / В. В. Грещук, В. І. Кононенко, М. П. Лесюк [та ін.]. – К. ; Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2006. – С. 22–23.
67. Покуття : Історико-етнографічний нарис. – Львів : Манускрипт – Львів, 2010. – 456 с.
68. Пономарьов А. Українська етнографія [Текст] / А. Пономарьов. – К., 1994. – С. 131.
69. Паньків М. Етнографічний територіальний поділ Івано-Франківщини: перехідні зони / Михайло Паньків // Етнос і культура. – Івано-Франківськ : Плай, 2008. – № 4–5. – С. 162–173.
70. Там само. – С. 165–166.
71. Там само. – С. 167.
72. Могитич І. Традиційні зональні особливості народного будівництва Івано-Франківської області / Іван Могитич // Праці Наукового товариства ім. Шевченка. Т. II : Краєзнавство. – Косів, 2006. – С. 323–335.
73. Там само.

The article reviews researchers' considerations concerning the outline of the borders of historical and geographical (historical and ethnographic) region (district), Pokuttya. Foreign cartographic researches of the 16th – 18th centuries, ethnographic and folklore and local history explorations of the 19th – early 20th century, works of Soviet and modern Ukrainian historians, ethnologists, geographers and linguists encyclopaedias are taken into consideration.

Key words: *historical and geographical (historical and ethnographic) region (district), Pokuttya, ethnographic zoning, boundaries, cartography.*